

У НОМЕРІ:

II онлайн-фестиваль «Школа на сцені»
у рамках інтернет-марафону 2

Педагогічний досвід

Маленко О. О.

Крик: перспектива безперспективності 4

Педагогічна майстерня

МакГрат Шеннон

Говоріть менше, щоб учні знали більше 9

Сучасний урок

Ковченко В. В.

Процес травлення в ротовій порожнині.
8 клас 11

Шведнюк Л. В.

Узагальнюючий урок з теми «Дихання».
8 клас 15

Шведнюк Л. В.

Кровотечі. Перша допомога при кровотечах.
8 клас 21

Контроль знань

Радчик Л. В., Куліш Н. В.

Поведінка тварин. 7 клас 22

Корисні поради

Малашенко М. П.

20 ігор з м'ячем для концентрації уваги 32

Скарби нашого архіву

Сідько С. М.

Шість контрольних робіт з біології.
7–9 класи 40

Розробка теми

Веденіна М. В.

Дистанційний курс «Дихання». 8 клас 53

Матеріали до уроку

Фейгін О. О.

Таємниці пандемій.
Що дивного і незвичайного приховує
перша пандемія в історії нашого століття? . . . 68

• Журнал «Біологія» — 01660, 95926 • Фаховий комплект — 08401 •

Не думки слід навчати, а думати! І. Кант

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

БІОЛОГІЯ

№ 28—30 (652—654) • ЖОВТЕНЬ 2020 р. • ЗАСНОВАНИЙ У СЕРПНІ 2002 р. • ВИХОДИТЬ ТРИЧІ НА МІСЯЦЬ •

За сприяння Міністерства освіти і науки України • Учасник проєкту: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди

20 ІГОР З М'ЯЧЕМ ДЛЯ КОНЦЕНТРАЦІЇ УВАГИ*

М. П. Малашенко, старший викладач кафедри фізичного виховання Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», інструктор лікувальної фізичної культури, спеціаліст вищої категорії, старший учитель, валеолог, м. Харків

До вашої уваги — сюрприз: 20 цікавих ігор з м'ячем, які можна використовувати на заняттях з дітьми, підлітками, дорослими з метою концентрації уваги, а також розвитку фантазії, образного мислення.

Особливо доречна така фізична розрядка для тих, хто займається інтенсивною розумовою діяльністю в перервах навчання (роботи) або після їх завершення. Активні вправи урізноманітнюють дозвілля. Це відмінний спосіб боротьби з гіподинамією.

Уміння концентрувати увагу на успішній і своєчасній реалізації завдань різної складності — це цінна якість для людини будь-якого віку. Для розвитку цієї навички існує багато способів і засобів. Пропонуємо розроблений, перевірений протягом декількох років, комплекс вправ з м'ячем. Вони допоможуть не тільки зосередити увагу на здійсненні цілеспрямованих дій, а й сприятимуть розвитку рухових умінь, удосконаленню життєво необхідних навичок (координації рухів, окоміру, спритності, дрібної моторики та ін.).

Багато з нас тримали в руках м'ячі для тенісу, а деякі й ракетки. І навіть якщо ви не плануєте досягти високих спортивних успіхів, то вам сподобаються захопливі ігри з тенісними м'ячиками. Вони прості, цікаві, легко запам'ятовуються. Кожна з 20 авторських ігор (вправ) має свою назву, що дає змогу швидко збагнути їхні правила.

Вправи можна виконувати як індивідуально, так і в парах або малих групах. Для школярів цей комплекс корисний ще й тим, що в ньому простежуються міжпредметні зв'язки: «Кут падіння дорівнює куту відбиття» і «Фонтан» (фізика), «Крокодил» і «Веселка» (біологія),

«Вертикаль» і «У ворота» (геометрія), «Ракетка» і «Волачик» (фізична культура), інформація про тенісному м'ячі (історія) і т. ін.

Викладачі середніх і вищих навчальних закладів, психологи, соціальні педагоги з успіхом використовують ці ігри на уроках і тренінгах.

За відгуками колег, застосування цього комплексу допомагає учасникам залучити до роботи м'язи тіла і розробити суглоби верхніх кінцівок; отримати посилене фізичне навантаження і позитивні емоції; відпочити в ході ігор, перебуваючи в атмосфері невимушеного спілкування і взаємодії.

Вибір для занять саме тенісного м'яча зумовлений низкою чинників. По-перше, цей предмет м'який і пружний одночасно, невеликий за розміром, тому його зручно тримати в руці. По-друге, м'яч для тенісу, як правило, жовтого кольору, схожий на сонечко — яскравий і теплий. М'ячик має ворсисту поверхню, приємну на дотик, матеріал зовнішнього покриття — синтезована повсть.

Перш ніж вивчати вправи, розгляньмо головного «учасника» ігрової діяльності. Вашим учням буде цікаво дізнатися, що відбулося з тенісним м'ячиком, поки він не набув свого

* Друкується за виданням: Малашенко М. П. 20 ігор з м'ячем для концентрації уваги // М. П. Малашенко / Педагогічна майстерня. — 2020. — № 1.

сучасного вигляду. Короткий історичний еккурс доречний безпосередньо перед початком розучування комплексу.

ІСТОРИЧНІ ЦІКАВИНКИ...

Куля стала обов'язковим атрибутом різних ігор ще в давнину. У Єгипті виявили м'ячі, виготовлені зі шкіри та кори дерев, за 2000 років до н. е. Стародавні греки і римляни теж робили зі шкіри м'ячі, які набивали плодами інжиру. В середні віки в м'яч закладали обрізки тканини, шматки шкіри і шерсті.

Від зовнішньої оболонки і матеріалу набивки залежала стрибучість м'ячів. Близько 200 років тому їх почали робити з бавовняних тканин. У англійського тогочасного поета є рядки: «Моя подружка — це м'яч для тенісу з бавовни». Однак бавовняні м'ячі не вирізнялися стрибучістю навіть на ігровому майданчику з мармуру, граніту або іншого каменю.

Один з французьких королів видав указ, за яким тенісний м'яч повинен був мати волосяне набивання, не містити піску, крейди та металевих домішок. Іспанці після відкриття Америки спробували виготовляти м'ячі зі смоли гевеї — місцевого каучукового дерева і повідомляли: «Вони скачуть краще кастильських м'ячів». Але каучукові м'ячі мали істотний недолік: при підвищенні температури до + 50 °С градусів вони деформувалися від удару і ставали непридатними для гри.

Коли в минулому столітті Чарльз Гуд'їр винайшов спосіб термічної вулканізації каучуку, з'явилися гумові м'ячі. 1874 року було запатентовано гру з такими м'ячами на свіжому повітрі — лаун-теніс, яка швидко набула популярності у світі. За півтора десятка років гумовий м'яч почали покривати білою фланеллю. У такому вигляді він виявився більш керованим при ударах і відскоку.

А коли в наш час гумову кулю почали накачувати повітрям, щоб створити всередині надлишковий тиск, різко збільшилися еластичність і стрибучість предмета.

Сучасний тенісний м'яч являє собою оболонку з гуми з домішкою натурального каучуку.

Вправи бажано виконувати в зазначеній послідовності. Їхня черговість передбачає зміну амплітуди рухів і залучення до роботи різних груп м'язів. Для розвитку обох півкуль мозку вправи рекомендуємо виконувати як правою, так і лівою рукою.

Вправа вважається виконаною, якщо м'яч не впав на підлогу; виконаною на «відмінно», якщо всі дії чітко дотримано відповідно до опису вправи.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ВПРАВИ

1 «Фонтан»

«Висхідний фонтан»

Вихідне положення (в. п.) — основна стійка (о. с.). Тіло на одній вертикальній лінії, тулуб прямо, ноги зімкнуті, п'яти разом, носки нарізно. Права рука зігнута в лікті. М'яч у руці на розкритій долоні.

На рахунок 1–2–3–4 — підкидання м'яча вгору відповідно на 50, 100, 150, 200 см. Траєкторія польоту м'яча — по вертикалі.

«Спадний фонтан»

Та сама дія, що в пункті а), але в зворотному порядку на рахунок 4–3–2–1. М'яч підкидають на висоту приблизно 2 метри і, подібно

КОРИСНІ ПОРАДИ

низхідному фонтану, з кожним наступним кидком він, немов струмінь води, опускається нижче.

Вправу виконувати поперемінно правою і лівою рукою по 3-4 висхідному і спадному циклах.

2 «Маятник»

В. п — о. с. Руки зігнуті в ліктях, лікті притиснуті до тулуба. Долоні — на відстані 50–60 см одна від одної. М'яч у правій (лівій) руці.

Перекидання м'яча з однієї руки в другу. Траєкторія польоту м'яча — по горизонтальній лінії.

Вправу виконувати протягом 30–60 секунд із різною швидкістю.

3 «Вертикаль»

В. п — о. с. Права рука — з м'ячем угорі. Ліва — вниз. Долоня розкрита. Розтиснути пальці правої руки, відпустивши предмет у вільне падіння зверху вниз. Спіймати м'яч унизу лівою рукою.

Траєкторія польоту м'яча — строго по вертикальній лінії.

Те саме виконати, коли ліва рука вгорі.

Повторити 10 разів кожною рукою у верхньому положенні.

4 «Яблучко на блюдечку»

В. п — о. с. Права рука — за спиною, зігнута в лікті. Передпліччя лівої руки перед тулубом, паралельно підлозі. М'яч у руці на розкритій долоні.

Виконувати рухи, коли м'яч, наче яблучко, катається по долоні («блюдечку») в різних напрямках. Відчувати предмет, намагатися не впустити «яблучко» з «блюдечка».

Вправу виконувати протягом 30–60 с кожною рукою, спочатку повільно, а потім пришвидшено.

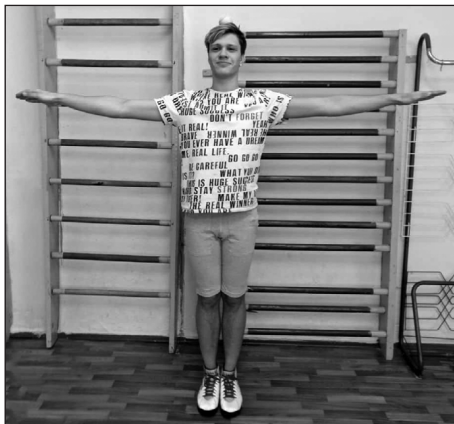
5 «Веселка»

В. п. — стійка ноги нарізно. Руки в сторони. М'яч у правій руці.

Кидки м'яча з правої руки в ліву і назад. Траєкторія польоту м'яча — по великій дузі. Між руками зберігати кут 180 градусів.

Виконати 10–20 кидків.

Стати прямо. Покласти м'яч («сонячний промінчик») на верхівку і домогтися того, щоб він не скочувався з голови вниз. Руки розвести в сторони.

6 «Стримай!»

В. п. — о. с. Ліва рука зігнута в лікті. Лікоть притиснутий до тулуба. М'яч у руці на розкритій долоні.

Підкидання м'яча поперемінно то долонею, то тильною стороною кисті. Повертати кисть у момент польоту м'яча.

Те саме — правою рукою.

Виконати 20 кидків обома сторонами кисті кожною рукою.

7 «Крокодил»

В. п. — стійка ноги нарізно. Руки зігнуті в ліктях перед тулубом. Передпліччя («щелепи крокодила») по всій довжині торкаються один одного (праве лежить на лівому). Лікоть однієї руки торкається ліктя другої на рівні сонячного сплетіння. М'яч притиснутий зверху і знизу кистями обох рук. Це зімкнута «паща крокодила» з м'ячиком усередині.

Розвести передпліччя під кутом 90 градусів. М'яч лежить на «нижній щелепі». У момент кидка, поки м'яч у польоті, швидко змінити положення передпліч так, щоб зверху опинилося друге передпліччя. Спіймати м'яч, затиснувши кистями зверху і знизу кисті («щелепи» зімкнулися). «Крокодил» ніби грає м'ячиком, повертаючи голову то праворуч, то ліворуч. Лікті під час виконання рухів зімкнуті.

Те саме, зі зміною руки («верхньої щелепи крокодила»).

Виконати 20 кидків, чергуючи руку, в якій спочатку був м'яч після розведення передпліч.

КОРИСНІ ПОРАДИ

8 «Ракетка»

В. п — о. с. Права рука зігнута в лікті. М'яч у руці на розкритій долоні. Уявити, що кисть — це ракетка для настільного тенісу.

Ритмічні підкидання м'яча на висоту 50–60 см долонною частиною кисті.

Те саме лівою рукою.

Виконати 20 кидків, чергуючи руку.

Під час виконання вправи стимулюються активні точки долоні.

9 «Клубочок»

В. п — о. с. Руки зігнуті в ліктях. М'яч затиснутий між долонною і тильною сторонами кистей. Уявити, що це клубок, на який нитки спочатку намотуються, потім з нього розмотуються. Під час обертання м'яч розташований між кистями, що торкаються його поперемінно то долонній, то тильною сторонами. Передпліччя паралельні одне одному, в горизонтальному положенні.

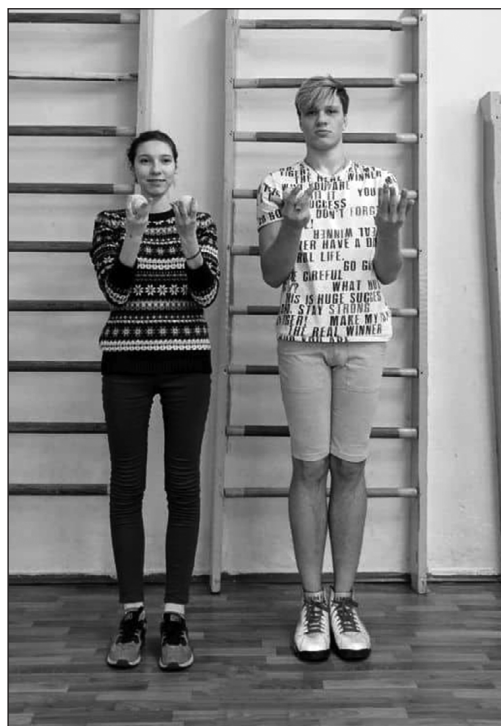

Вправу виконувати протягом 20–40 с, обертаючи м'яч у напрямку від себе і до себе.

10 «Воланчик»

Вправа з двома м'ячиками.

В. п — о. с. Руки зігнуті в ліктях. Уявити, що кисть — це волан для бадмінтону, всередині якого є м'ячик. Раптом воланчик «оживає» і крутить м'ячик усередині себе. Пальцями обох рук обертати кожен із м'ячів навколо його осі.

Спочатку м'ячики обертають навколо своєї осі праворуч, потім ліворуч, а наприкінці вправи — в протилежних напрямках.

Вправу виконувати протягом 60–90 с із різною швидкістю, починаючи з повільних обертань, закінчуючи дрібними рухами пальців у швидкому темпі. Слід звернути увагу гравців на тимчасовий дискомфорт у руках, відчуття круглої форми м'яча і його ворсисті поверхні.

11 «Обертай — набивай»

Вправа з двома м'ячиками.

В. п — о. с. Руки зігнуті в ліктях. Пальцями правої руки обертає один м'яч навколо його осі. Ліва рука ритмічно підкидає інший м'яч вертикально вгору на висоту 50–60 см.

Те саме, зі зміною рухів рук.

Однотимчасне виконання різних рухів лівою і правою рукою сприяє збалансованій роботі правої та лівої півкуль мозку.

Вправу виконувати протягом 30–60 с із різною швидкістю, змінюючи руху рук.

12 «Дорогоцінна ноша»

В. п — о. с. Уявити себе кур'єром, якому потрібно доставити цінну річ маленького розміру і нести її на маківці. Зігнути руки в ліктях і злегка притримувати м'яч з обох боків. Пересуватися залом в повільному темпі, притримуючи м'яч і зберігаючи рівновагу протягом 30–60 с.

Якщо в групі кілька людей, то потрібно ходити в різних напрямках, не торкатися одне одного, уникаючи зіткнень «кур'єрів».

13 «Крижана гірка»

В. п — о. с. М'яч у правій руці, зігнутий у лікті, притиснутому до тулуба. Ліва рука опущена вниз. Відпустити м'яч так, щоб він скочувався по лівому передпліччю від ліктя до долоні («крижаній гірці»), не падаючи з нього. Уявити, що м'яч немов ковзає по вузькій колії, тому не повинен скочуватися з «гірки» в сторону.

КОРИСНІ ПОРАДИ

Зробити 10 прокаток по передпліччю кожної руки.

14 «Жонглер»

Вправа з двома м'ячиками.

В. п — о. с. або стійка ноги нарізно. Руки зігнуті в ліктях, лікті притиснуті до тулуба. М'ячики лежать у долонях. Одночасне підкидання обох м'ячів. Предмет, що є в правій долоні, після кидка потрапляє в ліву. І навпаки. Траєкторія руху м'ячиків — по малій дузі. Перебуваючи в польоті, предмети не повинні стикатися одне з одним.

Виконати 10–12 кидків.

15 «Віват!»

В. п — о. с. або вузька стійка ноги нарізно (одну ногу можна трохи висунути вперед). М'яч у правій руці, зігнутій у лікті. Кисть — біля плеча. Лікоть притиснутий до тулуба. Ліва рука — за спину. Кинути м'яч поштовховим рухом від плеча на висоту 1–2 м над головою, випрямляючи праву руку вгору. Цією самою рукою

ловити м'яч біля плеча, стискаючи його пальцями. Кисть рухається від плеча вгору. Пальці то стискаються під час ловіння м'яча, то розпрямляються в момент розпрямлення руки в лікті. Уявити, що предмет підкидаємо на знак радісного вітання або вшанування якої-небудь важливої особи з побажанням їй (йому) успіху і процвітання.

Траєкторія руху м'яча — по вертикальній лінії.

Те саме з кидками м'яча лівою рукою, згинаючи і випрямляючи її в ліктьовому суглобі.

Виконати 10–12 кидків кожною рукою.

ІГРИ В ПАРАХ

1 «Кошик»

Гравці стоять одне навпроти одного на відстані 5–7 м.

В. п — о. с. Руки зігнуті в ліктях. Гравці тримають м'яч перед собою обома руками в зімкнутих долонях (м'яч у «кошику»). За сигналом учасники одночасно кидають м'яч одне одному

в складені човником долоні, обмінюючись предметами. Необхідно зловити у свій «кошик» м'яч партнера, не допускаючи падіння на підлогу.

Траєкторія польоту м'яча — знизу вперед по великій дузі.

Виконати 10–12 кидків.

2 «Лови!»

Гравці стоять одне навпроти одного на відстані 5–7 метрів.

М'яч у кожного в правій руці. Ліва рука — за спиною. Ліва нога висунута вперед, на відстані 30–40 см від правої. За сигналом гравці одночасно кидають м'яч одне одному в складену «човником» праву долоню, обмінюючись предметами. Необхідно зловити в свою долоню м'яч партнера, не допускаючи падіння предмета на підлогу.

Траєкторія польоту м'яча — знизу вперед по великій дузі.

Те саме повторити лівою рукою.

Виконати 10–12 кидків кожною рукою.

3 «У ворота»

Гравці стоять одне навпроти одного на відстані 5–7 м.

В. п. — широка стійка ноги нарізно («ворота»). Нахил тулуба вперед, м'яч у правій руці. Ліва рука — за спиною або торкається лівого стегна.

Потрібно прокотити свій предмет по підлозі партнерові так, щоб він не підстрибував і не стикався з його м'ячем. Ловити м'яч також слід правою рукою.

Траєкторія руху м'ячів — по прямій лінії, паралельно одне одному.

4 «Кут падіння дорівнює куту відбиття»

Гравці стоять одне навпроти одного на відстані 5–7 метрів.

В. п. — о. с. М'яч у кожного в лівій руці, верхній хват. Права рука — за спиною. Потрібно згадати закон відбиття світла: «Відбитий і падаючий промені лежать у площині, що містить перпендикуляр до поверхні, що відбиває в точці падіння, а кут падіння дорівнює куту відбиття». Лівою рукою вдарити м'ячем об підлогу під таким кутом, щоб, відскакуючи, він влучив точно в ліву кисть партнера. Удари виконувати одночасно. Ловити м'яч також верхнім хватом.

Повторити виконуючи удари м'ячем об підлогу лівою рукою.

Виконати 10–12 ударів кожною рукою.

5 «Баланс»

В. п. — гравці стоять боком одне до одного і тримаються за руки. Один з них правою рукою тримає ліву руку партнера. На розкритій долоні вільної руки у кожного лежить м'яч. Гравці, тримаючись за руки, ходять залом з різною швидкістю, змінюючи напрямок руху, намагаючись не упустити свій предмет на підлогу. М'яч балансує на долоні.

Пересуватися залом у повільному темпі, утримуючи м'яч і зберігаючи рівновагу протягом 30–60 с.

Оформте передплату у найзручніший для вас спосіб!

1. Заовте скретч-картку для передплати журналу «Біологія»

Картку можна замовити: за тел. 0-800-505-212, на сайті <http://book.osnova.com.ua>

Активувати картку просто — необхідно дотримувати інструкцій, зазначених на звороті.

Код картки	Вид	Період, міс.	Ціна
20ППСО48	Паперова передплата	6	470,00
00002	Електронна передплата на сайті: http://journal.osnova.com.ua	3	178,50

2. Оформте передплату через банк

Сплатіть вартість передплати через будь-який комерційний банк на наш рахунок або оформте поштовий переказ

• UA81328209000026002050038926, АБ «Південний», МФО 328209, код ЄДРПОУ 32031438.

У додатковій інформації на банківській квитанції зазначте свої прізвище, телефон та індекс передплати за каталогом Укрпошти. Надішліть до редакції (до першого числа місяця, що передує місяцю передплати) копію квитанції про сплату. E-mail для квитанцій: pochta@osnova.com.ua

3. Оформте передплату в будь-якому відділенні Укрпошти

4. Оформте передплату на сайті <http://journal.osnova.com.ua>

Для цього зареєструйтеся на сайті. Оберіть вид передплати, журнал та період.

Передплатний індекс Укрпошти	Кількість виходів на місяць	3 місяці		
		поштова	поштова	поштова
01660	3	255,00	510,00	1020,00
95926	3 (для передплатників на 6 міс.)	ПІЛГОВИЙ	380,00	760,00
08401	5 (3 випуски журналу «Біологія» + 2 випуски журналу «Хімія»)	365,00	730,00	1460,00
Електронна передплата на сайті: http://journal.osnova.com.ua		178,50	357,00	714,00

Залишайтеся зі своїм улюбленим журналом упродовж усього року!

Передплату можна оформити: за тел. 0-800-505-212, (067) 572-30-37; на сайті <http://journal.osnova.com.ua>; у будь-якому відділенні Укрпошти або у регіонального представника вашого міста.

ОСНОВА
видавничий дім

Комплект журналів ВГ «Основа» (індекс — 01631):

- 01654 Управління школою
- 90811 Виховна робота в школі
- 08402 Вивчаємо українську мову та літературу
- 90814 Зарубіжна література
- 01656 Англійська мова та література
- 01650 Математика в школах України
- 08417 Фізика в школах України
- 08408 Історія та правознавство
- 08405 Географія
- 01660 Біологія
- 01658 Хімія
- 08412 Початкове навчання та виховання
- 37064 Класному керівнику
- 37063 Інформатика в школі
- 37071 Фізичне виховання в школах України
- 37067 Мистецтво в школі
- 37068 Трудове навчання в школі
- 37059 Завучу. Усе для роботи
- 37070 Шкільному психологу. Усе для роботи
- 49673 Педагогічна майстерня
- 49677 Шкільний бібліотекар
- 49670 Логопед
- 89476 Вихователю ППД. Усе для роботи

До складу комплекту не входить:

- 90810 Англійська мова в початковій школі
- 95929 Дошкільний навчальний заклад
- 86364 Дитина з особливими потребами. Інклюзивна освіта. Дефектологія. Корекційна педагогіка

«Біологія»

три випуски на місяць
індекс 01660

«Біологія»

три випуски на місяць для передплатників на 6 міс.
індекс 95926

Засновник

ТОВ «Видавничий група «Основа»
Свідоцтво серія КВ № 6331 від 10 липня 2002 р.

Редакційна колегія:

Войцеховський Михайло	Данилова Ольга
Козленко Олександр	Маслова Валентина
Тимчук Наталія	Фролов Борис
Харченко Людмила	Шамрай Сергій

Головний редактор Костянтин Задоронний
Редактор Людмила Мариненко

Редакція може не поділяти точки зору автора. Автори публікацій відповідають за достовірність фактів, цитат, власних назв. Відповідальність за рекламну інформацію несе рекламодавець. Рукописи не рецензуємо і не повертаємо.

Адреса для листування:

61001 м. Харків, вул. Плеханівська, 66, ВГ «Основа»,
тел.: (057) 731-96-34, (050) 468-49-75,
office1@osnova.com.ua, www.osnova.com.ua

WWW.OSNOVA.COM.UA

3 питань передплати: 0-800-505-212,
(067) 572-30-37, pochta6@osnova.com.ua

3 питань замовлення книг: 0-800-505-212,
(067) 572-30-37, pochta2@osnova.com.ua

Відділ по роботі з авторами: (057) 703-21-61,
(050) 468-49-58, bio@osnova.com.ua

Рекламний відділ: (057) 731-96-34,
reklama@osnova.com.ua

Адміністратор сайту: (067) 382-84-25,
(050) 468-49-48, (073) 731-96-34, site@osnova.com.ua

Надруковано у друкарні ТОВ «ТРИАДА-ПАК» м. Харків, пров. Сімферопольський, 6. Підписано до друку 25.09.2020. Формат 84x108/16. Папір друкарський. Гарнітура «Шкільна». Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 8,4.

Наклад прим. Зам. № 20—10/02—01.

Всі права захищені. Будь-яке відтворення матеріалів або фрагментів із них можливе лише за наявності письмового дозволу ТОВ «Видавничий група «Основа»

© ТОВ «Видавничий група «Основа», 2020.